

TÜRK CUMHURİYETLERİNDEN GELEN İLK ÖĞRENCİLER VE TÜRKİYE DENEYİMLERİ

Hürriyet ERSOY

ÖZET

TC. Millî Eğitim Bakanlığı ile Orta Asya'daki Türk Cumhuriyetlerinin Eğitim Bakanlıkları arasında 1992 yılında yapılan öğrencilerin karşılıklı değişimi doğrultusundaki anlaşma çerçevesinde, şimdiye kadar ülkemize gelen öğrenciler üzerinde sosyal durum değerlendirmesi yapmak; Türkiye'de neden öğrenim görmek istedikleri; aldıkları eğitim düzeyi hakkındaki kanaatlerini ve Türkiye hakkındaki bilgilerini öğrenmek, Türkiye'de aldıkları eğitimin ülkelerindeki iş bulma problemine ne ölçüde katkıda bulunabildiğini ölçme ihtiyacı vardır. Bu araştırma, böyle bir ihtiyacın mahsulüdür.

Anahtar Kelimeler:

Millî eğitim, Orta Asya, Öğrenci, Eğitim, Tecrübe, Karşılıklı değişim

I. Giriş

Türkiye Cumhuriyeti Millî Eğitim Bakanlığı ile Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Türkmenistan ve Özbekistan Cumhuriyetleri Millî Eğitim Bakanlıkları arasında Ocak 1992 yılında yapılan «Orta, Lise ve Yüksek Öğretim Öğrencilerinin Karşılıklı Değişimi» antlaşması çerçevesinde Türkiye'ye gelen öğrenciler için yeterli ve kapsamlı olmasa da bir kaç araştırma yapılmıştır.*

Bu araştırmalarda özellikle Türkiye'de öğrenimini tamamlayanların, kendi ülkelerine döndüklerinde nasıl değerlendirildikleri, aldıkları öğrenimin ülkelerinde iş bulmalarında veya iş hayatlarında başarı sağlamalarında nasıl katkısı olduğu ve ülkelere dönenlerin Türkiye hakkında nasıl duygu besledikleri ve Türkiye hakkında yeterli bilgiyi edinip edinmedikleri konusu araştırılmamıştır.

Bu amaçla, yüksek öğrenimini tamamlayarak ülkesine dönen öğrencilerin temel özellikleri, Türkiye'ye gelmeden önce Türkiye hakkındaki düşünce ve beklentileri ve Türkiye'deki öğrenim ile ilgili duygu ve düşünceleri ile Türkiye'de karşılaştıkları sorunlar ve çözümlerini irdelemek, Türkiye'den döndükten sonra iş imkanları ile Türkiye ve Türkiye'deki öğrenimi nasıl değerlendirdiklerinin araştırılması gerekecektir.

Bu doğrultuda, öğrenimlerini tamamlayıp ülkelerine dönen öğrencilerin adreslerine ulaşılmaya çalışılmış; Kırgızistan ve Azerbaycanlı öğrencilerin tamamının adresine, Türkmenistanlı öğrencilerin % 80'ine, Özbekistanlıların % 24'üne ve Kazakistanlı öğrencilerin de ancak % 32'sine ulaşılabilmektedir.

II. Öğrencilerin Sosyal Pozisyonları

Araştırmamızda anket uygulanan 59 kişiden sadece 6'sı (yüzde 10.2) kız öğrencidir. Yaş dağılımlarına baktığımızda 33 kişi ile çoğunluğun 22-23 yaşlarında olduğu, Azerbaycanlıların tamamının, Özbekistanlıların ise yüzde 84.7'sinin 24 ve daha yukarı yaşlarda oldukları saptanmıştır.

Türkiye'de öğrenimleri süresinde yüzde 86.2'sinin bekâr olduğu ancak Kırgızistanlı ve Azerbaycanlıların tamamının bekâr, Türkmenistanlıların yüzde 3.4'ü ve Özbekistanlıların yüzde 15.4'ünün evli veya evli ve çocuklu olduğu görülürken, eğitimlerini bitirip ülkelerine döndükten sonraki medenî durumlarında bekârların oranı

yüzde 15 azalırken, evlilerin oranı yüzde 18.6 artmıştır.

Ankete katılanların en fazla yaşadığı yerleşim yerleri incelendiğinde yüzde 30.5'inin büyük kentlerde yaşadığı görülürken, anne ve babalarının en fazla yaşadığı yerleşmenin çoğunluğunun köy olduğu görülmüştür. Bu da bazı ebeveynlerin göç ettiği anlamına gelmektedir.

Ankete katılanların, halen birlikte oturdukları kişilere bakıldığında çoğunluğu ailesi ile birlikte yaşarken (yüzde 407), yalnız yaşayanların yüzde 35.6 oranında, eşi ve çocukları ile birlikte yaşayanların yüzde 15.3, eşi, çocukları ve ailesi ile yaşayanların ise yüzde 8.5 oranında olduğu görülmektedir. Ülkeler bağlamında birlikte oturdukları kişilere bakıldığında, Azerbaycanlıların yüzde 100'ünün, Türkmenistan ve Kazakistanlıların yüzde 33.3'ünün ve Özbekistanlıların yüzde 30.8'inin yalnız yaşadıkları görülmüştür. Bu dağılım aile yapıları ile ilgili bilgi edinmemizi sağlamaktadır. Eşi ve çocukları ile birlikte yaşayanlar (15.3) çekirdek (modern), eşi, çocukları ve ailesi ile birlikte yaşayanlar (8.5) ataerkil (geleneksel) aile yapısını verirken, yalnız yaşayanlar ise içinde evli çift bulunmayan aileleri kapsayan diğer aile grubu olarak adlandırılabilir. Ancak ailesi ile birlikte oturanların (yüzde 40.7) hangi aile yapısında oldukları tam olarak tespit edilememiştir. Bu grup içerisinde hem çekirdek hem de ataerkil aile bulunabilir. Yüzde 40.7'lik grup içindeki aile yapılarının tam olarak tespit edilebilmesi için daha fazla bilgiye ihtiyaç duyulmaktadır.

Ankete katılanların çoğunluğunun (yüzde 45.8) Türkiye'den döneli altı ay ile bir yıl arasında, yüzde 27.1'inin bir yıla iki yıl arasında, yüzde 18.6'sının altı ay ve daha az bir süre geçirdiği ve yüzde 8.5'inin ise iki ile üç yıl arasında bir süre geçirdiği görülmektedir.

Çalışma durumları incelendiğinde, yüzde 54.2 oranı ile çoğunluğunun memur ve işçi kategorisinde yer aldığı, yüzde 22 gibi önemli bir oranının işsiz olduğu, yüzde 17'sinin kariyer meslek gurubunda ve yönetici pozisyonunda görev yaptıkları ve yüzde 6.8'inin ise serbest çalıştığı görülmektedir. Bu dağılımda işsizlerin en fazla yüzde 36.7 ile Türkmenistan'da ve Azerbaycan'da ve yüzde 25 ile Özbekistan'da oldukları saptanmıştır. Kırgızistan ve Kazakistan'da işsiz bulunmamaktadır. Kariyer mesleğine

sahip ve yönetici olanlar ise Azerbaycan (yüzde 50) ve Özbekistan'da (yüzde 38.5) çoğunluktadır. Memur ve işçi olarak çalışanlar ise Kırgızistan (yüzde 83.3) ve Kazakistan'da (yüzde 83.3) çoğunlukta olup, Azerbaycan hariç diğer ülkelerde de yüzde 50'den daha az değildir.

İşsiz olanlar için Türkiye'den ülkelerine döneli geçen süreye bakıldığında, yüzde 76.9'unun ülkesine altı ay ila bir yıl arasında bir süre önce döndüğü görülmektedir. Ülkesine döneli bir ila iki yıllık bir süre geçenlerin ise sadece yüzde 7.7'sinin işsiz olduğu görülmektedir. Bu da bize bir işe girmek için belli bir süre geçmesi gerektiğini düşündürmektedir. İşsiz olanların anne ve babalarının mesleğine baktığımızda, annelerinin yüzde 69.2'sinin ev hanımı, yüzde 15.4'ünün emekli olduğu, babalarının yüzde 38.5'inin emekli, yüzde 30.8'inin kariyer mesleğine sahip oldukları görülmüştür. Ankete katılanların meslekleri, anne ve babalarının mesleği ile karşılaştırıldığında en dikkat çeken nokta kariyer mesleklerine (yüzde 17) sahip olanların annelerinin ve babalarının yüzde 25'inin de kariyer mesleklerine sahip olduklarıdır. Buradan özellikle kariyer mesleğini seçenlerde anne ve babalarının mesleklerinin etkili olduğu düşünülebilir.

III. Türkiye'de Görülen Eğitim Düzeyi

Türkiye'de alınan eğitim düzeylerine bakıldığında en dikkat çeken nokta büyük bir çoğunluğun (yüzde 57.6) iki yıllık ön lisans eğitimi almış olmasıdır. Daha sonra yüzde 23.7 ile lisans eğitimi, yüzde 15.3 ile yüksek lisans ve yüzde 3.4 gibi oldukça düşük bir oranda da doktora eğitimi alanlar gelmektedir. Bu dağılıma ülkeler açısından bakıldığında, ön lisans eğitimi alanların başında yüzde 86.7 ile Türkmenistan, yüzde 66.7 ile Kazakistan, yüzde 50 ile Kırgızistan ve yüzde 7.7 ile küçük oranda Özbekistanlılar gelmektedir. Doktora eğitimi alanlar ise sadece Kırgızistanlılardır.

Ankete katılanların Türkiye'de öğrenim gördükleri şehirler incelendiğinde, çoğunluğunun öğrenim için buldukları beş ilin sırasıyla Konya (yüzde 15.6), Bursa (yüzde 16.9), Ankara (yüzde 13.6), İstanbul (yüzde 17) ve İzmir (yüzde 11.9) olduğu görülmektedir. Yüzde 91.5 gibi büyük bir çoğunluğun Türkiye'de öğrenim gördükleri şehir-

den başka şehirleri de görme imkânı buldukları saptanmıştır.

Tablo 1, Türkiye'de Görülen Eğitim Düzeyi

Ülke	Ön Lisans	Lisans	Y.	Doktora	Yüzde
Türkmenistan	86.7	6.7	6.7	-	50.8
Kırgızistan	50.0	16.7	-	33.3	10.2
Azerbaycan	-	75.0	25.0	-	6.8
Özbekistan	7.7	53.8	38.5	-	22.0
Kazakistan	66.7	16.7	16.7	-	10.2
Toplam S %	34	14	9 15.3	2 3.4	59 100

Tablo 2, Türkiye'de Öğretim Görülen Şehirler

Şehir /Ülke	Türkmeni stan	Kırgızista n	Azerbay can	Özbekist an	Kazaki stan	Toplam S %
03	3	-	-	-	-	1 2
06	13	50	-	8	-	8 13
16	-	33	-	62	-	10 16
18	3	-	-	-	-	1 2
19	3	-	-	-	-	1 2
27	3	-	-	-	-	1 2
32	3	-	-	-	-	1 2
34	7	-	50	15	33	8 14
35	7	-	-	8	67	7 12
38	13	17	-	-	-	5 9
42	37	-	-	-	-	11 19
54	7	-	-	-	-	2 3
61	-	-	50	8	-	3 5
Yüzde	50.8	10.2	6.8	22.0	10.2	59 10

Türkiye'ye öğrenci olarak gidildiğini ankete katılanların yüzde 52.5'inin öğretmeninden, yüzde 25.4'ünün gazete ilanından, yüzde 13.6'sının ailesinden ve yüzde 8.5'inin arkadaşlarından öğrendiği belirlenmiştir. Azerbaycanlıların yüzde 75'i ve Kırgızistanlıların yüzde 50'si gazete ilanından öğrenirken, öğretmeninden duyanlar yüzde 92.3'le Özbekistanlılar, yüzde 53.3'le Türkmenistanlılar ve yüzde 50 ile Kırgızistanlılar olup, ailesinden duyanlar yüzde 50 ile Kazakistanlılar ve yüzde 16.7 ile Türkmenistanlılardır. Arkadaşlarından duyanların oranları ise yüzde 33.3 ile Kazakistanlılar, yüzde 25'le Azerbaycanlılar ve yüzde 6.7'le de Türkmenistanlılar gelmektedir. Buradan Özbekistan, Kazakistan ve Türkmenistan'da gazete ilanları ile duyurunun oldukça yetersiz olduğu, Azerbaycan ve Kazakistan'da da okullara duyurunun yeterince yapılmadığı sonucuna varılmıştır.

Türkiye'ye öğrenci olarak gidildiğinin duyurulması konusunda, ailelere ve öğrencilere tek tek ulaşmak çok zor olduğundan, duyuru yapılırken

gazete ilanlarına ve okullara ağırlık verilmesi gerektiği düşünülmektedir.

IV. Türkiye Hakkındaki Bilgileri

Ankete katılanların çoğunluğunun (yüzde 72.4) Türkiye'ye gelirken Türkiye hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıkları saptanmıştır. Yüzde 20.7'si hiç bilgilerinin olmadığını söylerken, yüzde 6.9'u Türkiye hakkında yeterince bilgilerinin olduğunu söylemişlerdir.

Tablo 3, Türkiye'ye Gelirken Türkiye Hakkında Bilgi Sahibi Olma

Bilgi Durumu /Ülke	Yeterince Vardı	Yeterli Değildi	Yoktu	Yüzde
Türkmenistan	10.3	69.0	20.7	50.8
Kırgızistan	-	100.0	-	10.2
Azerbaycan	-	100.0	-	6.8
Özbekistan	-	53.8	46.2	22.0
Kazakistan	16.7	83.3	-	10.2
Toplam S %	4 6.9	42 72.4	12 20.7	58 100.0

Tablo 4, Türkiye'ye Gelirken Sahip Olunan Beklentiler

Beklentiler /Ülke	İlgi ve Yardım Bekliyordu	Özel Bir İlgi Beklemiyordu	önyargılı Olumsuz Yaklaşım	Yüzde
Türkmenistan	66.7	33.3	-	50.8
Kırgızistan	33.3	66.7	-	10.2
Azerbaycan	75.3	25.0	-	6.8
Özbekistan	30.8	53.8	15.4	22.0
Kazakistan	33.3	33.3	33.3	10.2
Toplam S %	31 52.5	24 40.7	4 33.3	59 100.0

Tabloların incelenmesinden, öğrencilerin Türkiye hakkında tam olarak bilgi sahibi olmadıkları görülmektedir.

Türkiye ile ilgili bilgi veren bir program hakkındaki düşüncelerine bakıldığında, ankete katılanların yüzde 59.3 gibi büyük bir çoğunluğu mutlaka Türkiye ile ilgili bilgi veren bir programın yapılmasının gerektiğini ifade etmişlerdir. Yapılan programları yetersiz bulanların oranı yüzde 35.6, böyle programlara gerek olmadığını düşünenlerin oranı ise sadece yüzde 5.1'dir.

"Türkiye'ye ilk kez gelirken size nasıl davranılacağını bekliyordunuz?" sorusuna verilen cevapların değerlendirilmesi sonucunda, ankete katılanların yüzde 52.5'i herkesten samimi ilgi beklediğini, yüzde 40.7'si özel bir ilgi beklemediğini, yüzde 1.7'si ise Türkiye'ye gelirken önyargılı olduklarını ifade etmişlerdir.

Ülkelere göre bu oranlara baktığımızda herkesten samimi ilgi bekleyenlerin çoğu Azerbaycanlılar (yüzde 75) ve Türkmenistanlılardır (yüzde 66.7). Önyargılı olarak gelenler ise sadece Özbekistanlılar olup yüzde 7.7 oranındadır. Türkiye'ye gelmeden önceki beklentilerin Türkiye'ye geldikten sonra gerçekleşip gerçekleşmediğine bakıldığında, ankete katılanların yüzde 67.2' si beklentilerinin gerçekleştiğini ifade ederken, yüzde 32.8'i beklentilerinin gerçekleşmediğini söylemiştir. Bu oranlara ülkelere göre bakıldığında ise Kırgızistan, Kazakistan ve Türkmenistanlıların büyük çoğunluğu (yüzde 83.3, yüzde 80, yüzde 70) beklentilerinin gerçekleştiğini ifade etmişlerdir.

Burada en dikkat çeken husus, Türkiye'ye gelirken beklentileri düşük olanların beklentilerinin gerçekleştiği konusundaki soruya büyük bir çoğunluğunun "evet" cevabını vermiş olmaları, beklentileri yüksek olanlarda ise beklentilerinin gerçekleştiği yolundaki soruya olumlu cevap verenlerin yüzdesinin düşük olmasıdır.

Türkiyeli Türklerle hâlâ ilişkilerinin sürüp sürmediğine bakıldığında, yüzde 79.7'sinin hala haberleştiği, yüzde 13.6'sının haberleşmediği ve yüzde 1.7'sinin ise öğrenciliğinin sürdüğü zaman içinde de Türkiye'den hiç kimse ile arkadaşlık etmediği görülmektedir. Bu oranlara ülkelere göre baktığımızda, Özbekistan ve Kazakistanlıların yüzde 93.3 oranında, Kırgızistanlıların yüzde 75 oranında, Azerbaycanlıların yüzde 66 oranında halen Türkiye'den tanıdıkları ile haberleştiklerini görüyoruz.

Türkiye'ye yerleşmek isteyip istemedikleri veya sadece gezmek amacıyla gelmeyi tercih ettiklerine bakıldığında, Türkiye'ye yerleşmek isteyenlerin oranı yüzde 22 iken yerleşmek istemeyenler yüzde 5.1 ve gezmek veya iş amaçlı gelmek isteyenlerin oranının ise yüzde 72.9 olduğu görülmüştür.

Tablo 5, Türkiye'de Eğitim Görme Nedenleri

Neden /Ülke	Statü Unvan İtibar	Genel Kültür	Ülke Görme k	Özgürlük İmkânı	Daha İyi Gelecek	Türkiyeyi Sevdiği İçin
Türkmenistan	23.3	33.3	6.7	3.3	43.3	13.3
Kırgızistan	16.7	-	33.3	-	33.3	16.7
Azerbaycan	25.0	25.0	-	-	25.0	25.0
Özbekistan	7.7	38.5	15.4	-	38.5	7.7
Kazakistan	16.7	16.7	66.7	-	16.7	16.7
Toplam S %	11 18.6	17 28.8	10 17.0	1 1.7	22 37.3	5 8.5

Türkiye'de eğitim yapma nedenleri ile ilgili soruya verilen cevaplar incelendiğinde, yüzde 37.3'lük oranla çoğunun daha iyi bir gelecek sağlayacağı nedeniyle Türkiye'de eğitim görmeyi istedikleri görülmektedir.

Yüzde 28.8'inin genel kültürlerinin artacağı nedeniyle, yüzde 18.6'sının statü/unvan sağlayacağı, yüzde 17'sinin başka ülke görmek, yüzde 8.5'inin Türkiye'yi sevdiği için ve yüzde 1.7 gibi küçük bir oranının ise özgürlük imkânı verdiği için Türkiye'de eğitim yapmayı istedikleri görülmektedir.

Türkiye'de öğrenci iken nerede ve nasıl kaldıkları incelendiğinde yüzde 85.1 gibi oldukça önemli bir oranının yurttan kaldığı, yüzde 8.5'inin Türkiyeli arkadaşları ile birlikte, yüzde 3.4'ünün ise kendi ülkesinden arkadaşları ile birlikte kaldıkları saptanmıştır.

Türkiye'de öğrenci iken yüzde 76.3'ü maddi, yüzde 47.5'i haberleşme, yüzde 27.1'i eğitim, yüzde 25.5'i gerek Türkiyeli Türklere gerekse soydaşlarından sosyal çevresinin olmadığı, yüzde 25.4'ü sağlık sorunlarının olduğunu belirtirken, yüzde 25.4'ü de hiçbir sorunu olmadığını ifade etmiştir.

Türkiye'de öğrenci iken ek gelir sağlamak için çalışma durumları dikkate alındığında, yüzde 54.2'sinin çalışmadığı, yüzde 45.8'inin çalıştığı saptanmıştır.

Ülkelere göre çalışma durumuna bakıldığında Kazakistanlıların yüzde 83.3'ü, Azerbaycanlıların yüzde 50'si, Türkmenistanlıların yüzde 43.3'ü, Özbekistanlıların yüzde 38.5'i ve Kırgızistanlıların yüzde 33.3'ü çalışmış olup, çalışma oranı en yüksek olan Kazakistanlılardır.

Türkiye'de öğrenci iken ek gelir sağlamak için çalışanların ailelerinin gelir düzeylerine bakıldığında yüzde 51.9'unun ailesinin gelirini orta, yüzde 7.4'ünün ortanın altında, yüzde 14.8'i ise düşük olarak ifade ettikleri halde yüzde 22.2'si ortanın

üstünde, yüzde 3.7'si ise yüksek gelir grubunda olduklarını söylemişlerdir.

Tablo 6, Türkiye'de Çalışma Durumları

Çalışma Durumu / Ülke	Çalıştı	Çalışmadı	Yüzde
Türkmenistan	43.3	56.7	50.8
Kırgızistan	33.3	66.7	10.2
Azerbaycan	50.0	50.0	6.8
Özbekistan	38.5	61.5	22.0
Kazakistan	83.3	16.7	10.2
Toplam S %	27 45.8	32 54.2	59 100.0

Türkiye'de gördükleri eğitimi ülkelerine döndükleri zaman nasıl değerlendirdikleri ile ilgili soruların analizi sonucu; Türkiye'de eğitim görmeyen ülkelerinde oldukça önemli olduğunu söyleyenlerin oranı yüzde 37.3'tür.

Yüzde 44.1'inin Türkiye'de eğitim görmeyi dış ülkelerde eğitim görme gibi olumlu olarak değerlendirdiği görülürken, yüzde 8.5'inin Türkiye'de eğitimin aksine çoğu zaman olumsuz etkisinin olabileceğini söyledikleri görülmektedir.

Ülkelere göre Türkiye'de eğitim görmeyenlerin ayrıcalık olarak kabulüne bakıldığında ise Türkmenistan ve Kırgızistanlıların çoğunluğu (yüzde 43.3, yüzde 50) "oldukça önemli" olduğunu vurgularken, Azerbaycan, Özbekistan ve Kazakistanlıların çoğunluğu (yüzde 50, yüzde 61.5 ve yüzde 66.7) Türkiye'de eğitim görmeyi dış ülkelerde eğitim görmeye eşdeğer kabul etmektedirler.

"Okutulan dersler ve konular açısından Türkiye'deki eğitimin ülkelerindeki eğitime göre çağın ihtiyaçlarına daha uygun olduğunu düşünüp düşünmediklerine bakıldığında Türkiye'deki eğitimi daha çağdaş olarak değerlendirenlerin oranı yüzde 64.4 ile çoğunluğu oluşturmaktadır.

Ülkelerindeki eğitimi daha çağdaş bulanların oranı yüzde 11.9 iken, aralarında pek bir fark yok diyenlerin oranı yüzde 23.7'dir.

Türkiye'de eğitim görmüş olmanın ülkelerinde iş bulma konusunda bir avantaj sağlayıp sağlamadığının değerlendirilmesine bakıldığında "çok büyük avantaj sağladı" diyenlerin oranının yüzde 15.5, "kısmen avantaj sağladı" diyenlerin yüzde 48.3, "hiç fark etmedi" diyenlerin yüzde 27.6 ve "aksine iş bulmamı zorlaştırdı" diyenlerin ise yüzde 8.6 oranında olduğu görülmektedir.

Türkiye'de eğitim görmenin mesleki bakımdan faydasının olup olmadığına bakıldığında, "iş ortamında hem bilgi hem de mevki bakımından olumlu etkisi oluyor" diyenlerin oranı yüzde 36.2 ile çoğunluğu oluşturmaktadır.

"Sadece bilgi bakımından faydası var, mesleki mevkime olumlu etkisi olmuyor" diyenlerin ise "Türkiye'de öğrendiklerimiz burada pek geçerli değil, ama mevki bakımından faydalı oluyor" diyenlerle aynı oranda oldukları (yüzde 27.6) saptanmıştır.

"Ne bilgi ne de mevki bakımından bir faydası olmuyor" diyenlerin oranı yüzde 6.9 iken, "aksine bazı durumlarda engel teşkil ediyor" diyenlerin oranı 1.7 gibi önemsiz bir orandır.

Tablo 7, Türkiye'deki Eğitimin Ülkelerinde Ayrıcalık Kabul Edilmesi

Ayrıcalık /Ülke	Oldukça Önemli	Önemli	Önemsiz	Fikri Yok	Yüzde
Türkmenistan	43.3	40.0	6.7	10.0	50.0
Kırgızistan	50.0	-	16.7	33.3	10.3
Azerbaycan	25.0	50.0	25.0	-	6.9
Özbekistan	23.1	61.5	7.7	7.7	22.4
Kazakistan	33.3	66.7	-	-	10.3
Toplam S %	22 37.3	26 44.1	5 8.5	6 10.2	59 100.0

Tablo 8, Türkiye'deki Eğitimin Ülkelerindekine Göre Daha Çağdaş Kabul Edilme Durumu

Kabul Durumu /Ülke	Daha Çağdaş	Daha Çağdaş Değil	Fark Yok	Yüzde
Türkmenistan	66.7	-	33.3	50.0
Kırgızistan	50.0	33.3	16.7	10.3
Azerbaycan	100.0	-	-	6.9
Özbekistan	69.2	15.4	15.4	22.4
Kazakistan	33.3	50.0	16.7	10.3
Toplam S %	38 64.4	7 11.9	14 23.7	59 100.0

"Türkiye'de gördüğümüz eğitim ve öğretimi şimdi içinde bulunduğunuz şartları dikkate aldığınızda nasıl değerlendirirsiniz?" sorusuna verilen cevapların değerlendirilmesi sonucunda ankete katılanların yüzde 61 oranında çoğunluğunun Türkiye'de almış olduğu eğitimin işine yaradığını ifade ettiği görülmektedir.

Aldıkları eğitimin pek işe yaramadığını söyleyenlerin oranı ise yüzde 20.3'tür.

Tablo 9, Türkiye'deki Eğitimlerinin Ülkelerinde İş Bulmalarındaki Katkısı

Katkı /Ülke	Avantaj Sağladı	Kısmen Avantaj Sağladı	Fark Etmedi	İşimi Zorlaştırdı	Yüzde
Türkmenistan	10.3	41.4	37.9	10.3	50.0
Kırgızistan	33.3	50.0	-	16.7	10.3
Azerbaycan	50.0	25.0	-	25.0	6.9
Özbekistan	15.4	46.2	38.5	-	22.4
Kazakistan	-	100.0	-	-	10.3
Toplam S %	9 15.5	28 48.3	16 27.6	5 8.6	58 100.0

Türkiye'de eğitim görmek isteyen soydaşlarına tavsiyeleri incelendiğinde, yüzde 72.4 gibi büyük bir çoğunluk soydaşlarına Türkiye'de eğitim görmelerini tavsiye etmekte, yüzde 17.2'si soydaşlarına herhangi bir batı ülkesinde eğitim almasını tavsiye ederken, yüzde 10.3'ü kendi ülkelerinde eğitim almasını tavsiye etmektedir.

Ankete katılanların gelecek hakkındaki duygularına bakıldığında, yüzde 49.2'sinin iyimser olduğu, yüzde 20.3'ünün çok iyimser, yüzde 18.6'sının mevcut durumu kabullenen, yüzde 10.2'sinin bu konuda henüz bir fikrinin olmadığı, yüzde 1.7 gibi oldukça düşük oranda ise kötümser oldukları görülmüştür.

V. Türkiye Hakkındaki Değerlendirmeleri

Türkiye ile ülkeleri arasında gördükleri en önemli farklara bakıldığında, yüzde 30.5'i ülkeleri ile Türkiye arasında ekonomik farklılıklar bulunduğunu, yüzde 28.8'i siyasal, yüzde 3.4'ü kültürel, yüzde 16.9'u eğitimde ve yüzde 8.5'i dinî hayatta farklılıklar olduğunu ifade etmiştir.

Kültürel fark olduğunu sadece yüzde 3.4 oranında kişi düşünmüştür, bu da ülkelerle Türkiye arasında kültürel yönden büyük benzerlik olduğunu ortaya koymaktadır.

"Türkiye'de bulunmanın genel anlamda duygu, düşünce ve davranış değişikliklerine neden olup olmadığına bakıldığında, çoğunun (yüzde 57.6) büyük ölçüde değişiklik olduğu, yüzde 34'ünün ise çok fazla bir değişiklik olmadığını ifade ettikleri saptanmıştır.

Dinle ilgili değerlendirmelerinde, yüzde 5.1'i kendisini çok dindar olarak görürken, yüzde 84.8 gibi büyük bir oranı kendilerini dindar olarak nitelendirmişler, Yüzde 10.1'i ise dinle ilgilerinin az

veya dinle ilgilerinin olmadığını ifade etmişlerdir. Daha sonra Türkiye'de öğrenim görmenin dinî duygulara etkisi incelendiğinde zaten hiç önem vermeyenler yüzde 6.8, değişiklik yok diyenler yüzde 27.1, dinî duygularının arttığını ifade edenler yüzde 62.7 ve dinî duygularının azaldığını ifade edenler ise yüzde 3.4'dür. Bu sonuçta en dikkat çeken nokta Türkiye'de öğrenim görmenin dinî duygularında artış sağladığını söyleyenlerin yüzde 62.7 gibi büyük bir orana sahip olmasıdır.

Bu oran ülkelere göre fazla değişiklik göstermemekte, ancak sadece Kazakistanlıların oranı yüzde 20 de kalmaktadır. Ayrıca yine sadece Kazakistanlılarda yüzde 13.3'lük bir oranda Türkiye'de gördükleri öğrenim sonucu dini duygularının azaldığı görülmektedir.

Tablo 10, Türkiye'de Bulunmanın Duygu, Düşünce ve Davranış Değişikliği

Değişme Durumu / Ülke	Büyük Ölçüde Değişti	Kısmen Değişti	Değişme Yok	Yüzde
Türkmenistan	63.3	26.7	10.0	50.8
Kırgızistan	33.3	50.0	16.2	10.2
Azerbaycan	75.0	25.0	-	6.8
Özbekistan	61.5	30.8	7.7	22.0
Kazakistan	33.3	66.7	-	10.2
Toplam S	34	20	5	59
%	57.6	33.9	8.5	100.0

Tablo 11, Türkiye Türkleri İle İlişkilerin Değerlendirilmesi

İlişki / Ülke	Çok Memnun	Biraz Memnun	Memnun Değil	Yüzde
Türkmenistan	76.7	23.3	-	50.8
Kırgızistan	67.7	33.3	-	10.2
Azerbaycan	50.0	50.0	-	6.8
Özbekistan	92.3	7.7	-	22.0
Kazakistan	66.7	33.3	-	10.2
Toplam S	45	14	-	59
%	76.3	23.7	-	100.0

Türkiye Türklerinin kendileri ile ilişkileri hakkında ne düşündükleri ile ilgili oranlara bakıldığında, yüzde 76.3'ünün çok memnun, yüzde 23.7'sinin biraz memnun oldukları görülmektedir.

Ülkelere göre memnuluk düzeyi incelendiğinde ise yüzde 92.3 ile en fazla Özbekistanlıların memnun olduğu, daha sonra yüzde 76.7 ile Türkmenistanlıların, yüzde 67.7 ile Kırgızistanlıların, hemen arkasından yüzde 66.7 ile Kazakistanlıların ve Azerbaycanlılarda ise yüzde 50 gibi yarı yarıya bir çok memnuluk durumu görülmektedir. Daha sonra Türkiyeli Türklerle evlilik konusundaki

düşüncelerinin incelenmesinde, çoğunluk yüzde 79.6 gibi büyük bir oranda Türkiyeli Türklerle evlilik konusunu onaylarken, yüzde 3.4'lük küçük bir oran ise onaylamadıklarını ifade etmiştir. Yüzde 17'lik bir kısmı ise bu konuda fikirleri olmadığını söylemişlerdir.

Türkiye'ye yerleşmek isteyip istemediklerine bakıldığında, yüzde 22.0'sinin Türkiye'ye yerleşmek istedikleri, yüzde 5.1'inin istemedikleri, yüzde 72.9'unun sadece iş ve gezmek amacıyla Türkiye'ye gelmek istedikleri saptanmıştır.

Tablo 12, Türkiye'de Görülen Eğitim ve Öğretimin Değerlendirilmesi

Değerlendirme / Ülke	işine Yarıyor	Pek İşine Yararıyor	ileride Yarayabilir	Yüzde
Türkmenistan	56.7	16.7	26.7	50.0
Kırgızistan	50.0	33.3	16.7	10.3
Azerbaycan	50.0	50.0	-	6.9
Özbekistan	76.9	7.7	15.4	22.4
Kazakistan	66.7	33.3	-	10.3
Toplam S	36	12	11	59
%	61.0	20.3	18.6	100.0

Türkiye'deki Türklerle hâlâ ilişkilerinin sürüp sürmediği incelendiğinde, yüzde 79.7'sinin hâlâ haberleştiği, yüzde 13.6'sının haberleşmediği ve yüzde 1.7'sinin ise öğrenciliğinin sürdüğü zaman içinde de Türkiye'den hiç kimse ile arkadaşlık etmediği saptanmıştır.

Tablo 13, Beklentilerin Gerçekleşme Durumu

Durum/Ülke	Gerçekleşti	Gerçekleşmedi	Yüzde
Türkmenistan	70.0	30.0	50.8
Kırgızistan	83.3	16.7	10.2
Azerbaycan	50.0	50.0	6.8
Özbekistan	53.8	46.2	22.0
Kazakistan	80.0	20.0	10.2
Toplam S	39	19	58
%	67.2	32.8	100.0

Tablo 14, Türkiye'de Karşılaştıkları Sorunların Nedenleri

Nedenler/ Ülke	Maddi	Farklılığı	Haberleşme Ulaşım	Sağlık	Eğitimde Sistem Farklılığı
Türkmenistan	73.3	13.3	56.7	23.3	33.3
Kırgızistan	50.0	16.7	33.3	-	-
Azerbaycan	100.0	50.0	50.0	25.0	50.0
Özbekistan	84.6	23.1	23.1	15.4	15.4
Kazakistan	50.0	-	33.3	50.0	33.3
Toplam S	43	10	26	13	16
%	72.9	16.9	44.1	22.0	27.1

Tablo 15, Türk Dünyası Hakkındaki Görüşler

GÖRÜŞLER	Katılmıyor		Katılıyor	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Hepimiz Türküz, aynı soydan geliyoruz	2	3.4	57	96.6
Aramızda bazı kültürel farklılıklar var, ama kardeş sayılırız	1	1.7	58	98.3
Aramızdaki bağın temeli aynı soydan olmamızdır	6	10.3	53	89.8
Aramızdaki bağın temeli dindir	12	20.3	47	79.7
Çağdaş dünyada Türk devletleri arasında işbirliği olmalı	4	6.8	53	93.2
Çağdaş dünyada Türk devletleri Batı ile sıkı işbirliği yapmak zorundadır	17	28.8	42	71.2
Türkiye'de demokrasi vardır, ama gerçek anlamda demokrasi olduğu söylenemez	13	22.0	46	78.0
Globalleşen dünyada aynı soy ve din, işbirliği için o kadar önemli değildir	28	47.5	31	52.6
Çok partili siyasi sistem istikrarsızlık demektir	39	66.1	20	33.9
Türkiye'de dini konularda bilgi sahibi olmak daha kolay	6	10.2	53	89.8
Türkiye, Türk devletlerine gereken ilgiyi gösteriyor	15	25.4	44	74.6
Türkiye'de eğitim görmek, insanı kendi ülkesine yabancılaştırıyor	53	89.8	6	10.2
Türkiye'de eğitim görmek, ortak milliyet bilinci sağlıyor	10	17.0	49	83.0
Kendi ülkem için batılılaşma gereklidir	43	72.9	16	27.1

Ankete katılanların Türk dünyası hakkındaki görüşleri; verilen bazı cümlelere katılıp katılmamaları dikkate alınarak değerlendirilmiştir. Buna göre "Hepimiz Türküz, aynı soydan geliyoruz", "Aramızda bazı kültürel farklılıklar var ama kardeş sayılırız" ve "Aramızdaki bağın temeli aynı soydan olmamızdır" ifadelerine katılanların oranlarının çok yüksek olduğu görülmektedir. "Aramızdaki bağın temeli dindir" ifadesine katılanların oranının diğerlerinden daha düşük (yüzde 79,7) olduğu, "Çağdaş dünyada Türk devletleri arasında işbirliği olmalı" ifadesinin yüzde 93.2 oranında katılımcı bulduğu, "Çağdaş dünyada Türk devletleri Batı ile sıkı işbirliği yapmak zorundadır" ifadesinin yüzde 71.2 gibi diğerlerine oranla düşük bir oranda

AÇIKLAMALAR

* Bu anketlerin ilki; Unesco ile Hacettepe Üniversitesi işbirliği ile 1994 yılında, Türkiye'de okuyan 662 öğrenci ile yüz yüze grupla görüşme biçiminde yapılmıştır.

katılımcı bulduğu, "Türkiye'de demokrasi vardır, ama gerçek anlamda demokrasi olduğu söylenemez" ifadesine katılanların oranı yüzde 78 olduğu görülmektedir. "Globalleşen dünyada aynı soy ve din, işbirliği için o kadar önemli değildir" ifadesine katılanların oranı 52.6 ile oldukça düşüktür. "Çok partili bir siyasi sistem istikrarsızlık demektir" ifadesine katılanların oranı ise yüzde 33.9'dur.

"Türkiye'de dini konularda bilgi sahibi olmak daha kolay" ifadesi de yüzde 89.8'lik bir oranda katılımcı bulmaktadır.

"Türkiye Türk devletlerine gereken ilgiyi gösteriyor" ifadesine yüzde 74.6 oranında katılım gerçekleşmekte iken "Türkiye'de eğitim görmek insanı kendi ülkesine yabancılaştırıyor" ifadesine katılanların oranı oldukça düşüktür (yüzde 10.2). "Türkiye'de eğitim görmek, ortak milliyet bilinci sağlıyor" ifadesine katılanların oranının yüzde 83 gibi yüksek bir oran olması bir önceki ifadeye katılanların oranının düşük olması ile açıklanabilir. "Kendi ülkem için batılılaşma gereklidir" ifadesine katılanların oranı ise yüzde 27.1 gibi düşük bir orandır.

Görüldüğü gibi ankete katılanların büyük bir çoğunluğunun Türkiye ve Türk Dünyası hakkındaki görüşleri olumludur.

VI. Sonuç ve Öneriler

Araştırma sonuçlarının ışığında şu teklifler ileri sürülebilir:

1. Türkiye'ye öğrenim görmek amacıyla gelen öğrencilerin eğitim problemleri ile ilgilenecek bir merkezin aktif hale getirilmesi,
2. Ülkelerine dönenler ile bağlantıları devam ettirmek maksadı ile ayrı bir birimin kurulması,
3. Burs miktarının arttırılmaması halinde, öğrenci sayısı azaltılarak burs miktarının artmasının sağlanması,
4. Bu tür araştırmaların periyodik olarak yapılması.

■

İkinci anket ise, Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu Genel Müdürlüğü tarafından, yurtlarda barınan 5769 öğrenciden 1046'sı üzerinde yapılmıştır.

**THE FIRST STUDENTS WHO CAME TO TURKEY FROM
THE TURKIC REBUPLICS AND THEIR EXPERIENCES IN TURKEY**

Hürriyet ERSOY

The Coordinator of Publik Relations, Ahmet Yesevi University

ABSTRACT

In the framework of an agreement between Turkic Ministry of National Education and the ministries of education of the Turkic Republics in the Central Asia in 1992, the reciprocal exchange of students started between these countries. Therefore, it became necessary to analyse the social statues of the students coming to Turkey for the first time, to understand why they wanted to pursue education

in Turkey, their own evaluations about the level of education they received, and their knowledge about Turkey.

It was also necessary to assess the extent to which their education in Turkey would contribute to the problem of unemployment in their respective countries. The research at hand came out as a product of these questions in mind.

Key Words:

National Education, Central Asia, Student, Education, Experiment, Mutual Exchange

Хуррийет Эрсой

**Первые студенты, пришедшие
чз тюркских респуелик и турецкие опыты**